

Випуск 16, жовтень 2011

Шановні колеги!

В рамках проекту Всесвітнього фонду природи «Збереження та стале використання природних ресурсів Українських Карпат» (за фінансування уряду Норвегії) продовжуємо знайомити Вас із діяльністю природоохоронних територій – Ужанського національного природного парку, Карпатського національного природного парку та природного заповідника «Горгани».

У цьому випуску електронного видання ви дізнаєтеся про заходи, які відбулися у жовтні у цих природоохоронних територіях та в регіонах, в яких вони розташовані.

Ювілейний кілометр!

Презентовано 700 кілометрів туристичних стежок

На території Ужанського національного природного парку розроблено багато внутрішніх маршрутів, через його терени проходить і чимала частина великого Карпатського туристичного шляху, маркування якого ведеться вже четвертий рік (позаду сімсот кілометрів позначеного шляху).

Нещодавно в Ужгороді відбулася урочиста **презентація 700-го кілометру маркованих піших туристичних маршрутів** для делегації чеських дипломатів: заступника Міністра закордонних справ Чеської Республіки Томаша Дуба, Посла Чехії в Україні Івана Почуха та Генконсула Чеської Республіки у Львові Давіда Павліти. З дипломатами напередодні зустрілись заступник голови ОДА Володимир Приходько, заступник голови облради Андрій Сербайло та керівник Закарпатської торгово-промислової палати Отто Ковчар.

Томаш Дуб запевнив: *Чехія завжди підтримуватиме Україну на шляху до Європейського Союзу, а економічні й культурні стосунки з Закарпаттям надалі поліпшуватимуться.* Адже упродовж останніх 10 років товарообіг між Чехією та Закарпаттям збільшився у тридцять разів. До того ж, закарпатці роблять свій внесок у розвиток чеської економіки – лише за офіційними даними сьогодні в Чеській Республіці працюють понад 100 тисяч краян. Отож актуальним є питання відкриття на Закарпатті консульського пункту Чехії. Томаш Дуб пообіцяв розглянути це питання на найвищому рівні, висловив думку щодо доцільності призначення на Закарпатті Почесного консула Чеської Республіки.

Після зустрічі чеські дипломати відвідали презентацію 700-го кілометру маркованих піших туристичних маршрутів у Закарпатті. Проект відновлення туристичного маркування вже четвертий рік поспіль

Зміст

Презентовано 700 кілометрів туристичних стежок	ст.1
Шана людям золотої пори	ст.2
Природа більше не потрібна державі?	ст.3
Таланти рідного села	ст.8
Чисте село – здорові люди!	ст.10
Внесок у моніторинг європейських видів птахів	ст.10
«Лозинських» заохочує закон	ст.11
З турботою про довкілля	ст.12
І виростуть стужицькі дуби в гетьманській столиці	ст.13

фінансується урядом Чеської Республіки. У цьому році роботи з відновлення маркування туристичних маршрутів, які є основою для екологічного розвитку туризму, фінансуються з фондів Чесько-польського форуму, а також проводяться за допомогою волонтерів із Польщі, України, Чехії та Словаччини. Проект координує екологічна організація Hnutí Duha Jeseníky («Рух «Веселка» у горах Єсеніки), у співпраці з Гірським пошуково-рятувальним загonom МНС України, українськими добровольцями з організації «Карпатські стежки» та чеської організації «Карпатська туристична спілка». Координатор проекту Іво Докоупіл з «Руху «Веселка» Єсеніки» переконаний, що відновлення маркування в Українських Карпатах, які мають величезний, але, на жаль, досі невикористаний туристичний потенціал, є основою для раціонального розвитку туризму в гірських селах та туристичних центрах. *«Ми запровадили в Україні європейську систему маркування. Вона базується на методології Клубу чеських туристів, який відомий своєю якістю, інтуїтивною зрозумілістю, подачею туристові точної інформації. На сьогодні ми промаркували 700 км схилів на Боржаві, Красній, Свидовці, в Ужанському національному парку».*

—Важливі роботи, — розповідає заступник директора УНПП Валентин Волошин, — проводилися в 2010 та 2011 роках, заплановані і на 2012 рік. Торік, зокрема, проведено маркування головної нитки Карпатського туристичного шляху від Великого Березного до Стужиці. Крім того, очищено значні ділянки стежок від буреломів та заростей. В 2011 році ретельно впорядковано і промарковано ще один відрізок цього шляху — від Стужиці до Щербина. Також зібрано та узагальнено картографічну інформацію, за якою чеське та польське приватні видавництва видали туристичні карти Ужанського НПП. На 2012 рік заплановано завершити впорядкування головної нитки Карпатського туристичного шляху та ряд підхідних шляхів.

Варто відзначити також головного партнера виконання проекту — ГО «Карпатські стежки» з м.Калуш, команду розробників системи знакування туристичних стежок на чолі з Василем Гутиряком.

Іван Кузович

Шана людям золотої пори

На запрошення працівників сектору екологічної освіти природного заповідника «Горгани» до Християнсько-екологічної школи в селі Черник Надвірнянського району, з нагоди відзначення **Міжнародного дня людей похилого віку**, завітали Цапей Ганна Юріївна, Курчук Марія Федорівна, Онуфрак Марія Михайлівна, Остап'юк Ганна Федорівна та Жолобчук Микола Миколайович. Присутніх привітав директор Черниківської ЗОШ І-ІІ ст. Мельник Іван Іванович. За чашкою чаю старше покоління поділилося спогадами про життя. Їх з цікавістю слухали вихованці гуртка «Пацьорки» (керівник — Пирожук Катерина Миколаївна). На згадку, як символ літа і тепла, запрошеним було презентовано метеликів, виготовлених вихованцями гуртка «Орігамі» Надвірнянської станції юних техніків (керівник — Брунарська Галина Василівна) та вітальну листівку, підготовлену авторами статті.

Шановні люди старшого покоління, нам дуже потрібна Ваша підтримка, Ваш життєвий досвід та знання. Нехай береже Вас Бог. Будьте здорові і ще багато років допомагайте нам своїми порадами і добрим словом.

Світлана Лахва, Людмила Кравчук, ПЗ «Горгани»

Подія регіону

Міжнародне свято

Природа більше не потрібна державі?

Актуально

Як розпорядилась нова влада успадкованими ініціативами в цій сфері? Чого добилась на заповідній ниві за 2 роки? Якщо відповідати на це питання двома словами, система, створена за 20 років, майже зруйнована. На заміну ренесансу у заповідній справі настав льодовиковий період.

В цій статті я повертаюсь до багатьох новин, заяв, звернень і висловлювань щодо заповідної справи, які лунали протягом двох останніх років. Ні одне з цих повідомлень до сьогоднішнього дня не втратило актуальності. Більше того, керівництво держави не відреагувало на жодне з них.

Проаналізувавши події минулих років, можна помітити тенденцію, яку ми, природоохоронці, вже ми вже майже рік однозначно величаємо «льодовиковим періодом».

Згадуючи факт за фактом, щораз все більше ставало відчутно, на скільки послідовно протягом останніх років ми втрачаємо надбання заповідної справи, накопичені почесним багажем за останні 90 років, з часу створення перших природоохоронних територій в межах теперішньої України.

Прелюдія до «льодовикового періоду»

За останні півтора десятиліття можна умовно виділити три періоди активності в сфері ЗС та збереження біорозмаїття:

- початок 90-х, коли був прийнятий Закон про Природні заповідні фонди (ПЗФ), перші Укази президента про створення об'єктів ПЗФ, інституалізація біосферних заповідників, програма «Заповідники»,

- кінець 90-х, коли насіння, посіяне 5-10 років назад, дало проростки у вигляді Державної служби заповідної справи, ратифікації конвенцій, подвоєння площі ПЗФ, програми екомережі, в якій передбачалося створення нових 40 національних природних парків, перших міжнародних проектів в Карпатах і на Дунаї; одним з пріоритетів державної екополітики було названо збереження біорозмаїття та заповідну справу,

- та перших років нового століття, коли було завершено формування правової бази в сфері (закони про екомережу та Червону книгу, нова редакція закону про тваринний світ, нормативно-правові документи щодо рослинного світу, насамперед, положення про Зелену книгу), відбувалося стрімке розширення мережі об'єктів ПЗФ, в тому числі морських (казазник «Філофорове поле»), започатковано створення місцевих та регіональних екомереж і її Зведеної схеми, з'явилася Карпатська конвенція тощо.

Своєрідним апофеозом цього періоду стало оголошення 33 нових НПП. І ось зараз стало зрозуміло, що цей період, і ця лінія у житті суспільства і держави завершена. Почався «Льодовиковий період». Чому? проаналізуємо події останнього часу.

Найбільший сплеск активності держави в галузі заповідної справи припадає на період 2005-2010 років. В ці роки відбулась спроба зробити заповідну справу державним пріоритетом і інтегрувати її в усі сфери суспільного життя, зробити так, щоб кожен з нас відчув, що ми живемо в країні, в якій дійсно є заповідники і національні парки.

Першим в цьому короткому «ренесансі» заповідної справи став Указ президента №838/2005 від 23 травня 2005 року «Про заходи щодо дальшого розвитку природно-заповідної справи в Україні».

Вперше в історії України, цей документ прямим текстом каже, що «визнати розвиток природно-заповідної справи на основі системного врахування природоохоронних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства, а також міжнародних зобов'язань держави одним з найважливіших пріоритетів довгострокової державної політики України».

Наступної події довелося чекати аж 3 роки. 12 травня 2008 року відбулись слухання у Комітеті Верховної Ради з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи на тему «Природно-заповідний фонд України: стан та

Актуально

перспективи розвитку».

На цих слуханнях були присутні численні представники громадськості, працівники національних парків і заповідників і чиновників питали прямо, чому вони допустили те чи інше, але аналіз стану виконання рекомендацій комітетських слухань, викладених загалом на 10 сторінках тексту, показує, що більшість з них до цього часу не виконані.

Потім були указ президента про 22 конкретні території природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, які необхідно створити, або площу яких слід розширити; нарада за участю президента, представників територіальних органів Мінприроди, заповідників і нацпарків та громадськості.

Між іншим, роком пізніше, в 2010-му довго йшли розмови про наміри нового президента Віктора Януковича, щодо проведення аналогічної наради. Її дата кілька разів переносилась, а згодом і взагалі розмови про неї припинились, хоча з боку Мінприроди вже були підготовлені всі матеріали для цієї наради, включно з новими Указами президента щодо оголошення нових заповідних територій.

За наслідками наради, вже 14 серпня 2009 року вийшов Указ президента України №611/2009 «Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи в Україні», який спантеличив всі вищі органи виконавчої влади масою конкретних природоохоронних завдань.

Згідно з цим Указом мало б суттєво покращитись законодавство про ПЗФ, затверджено загальнодержавну цільову програму розвитку заповідної справи (а отже і прицільно скероване фінансування ПЗФ); переведено природні масиви, що підпорядковані Міноборони до складу ПЗФ; існуючі ПЗФ мали б бути включені до земельної документації і оснащені на місцевості охоронними знаками; мали б бути створені нові території ПЗФ тощо.

Указ фактично є взірцем осмисленої і послідовної спроби інтегрувати заповідну справу в життя українського суспільства.

Проте час показав, що переважна більшість завдань, визначених цим Указом, досі залишається не виконаною, не зважаючи на те, що в ньому прописані конкретні строки для кожного з пунктів.

Останні місяці правління Ющенка увінчалися створенням або розширенням понад 30 національних природних парків і заповідників, що перевищує їх кількість, створену за попередні два десятиліття.

Натомість зміна керівництва держави принесла радикальні переміни в заповідній справі вже з перших днів її владної біографії. Як розпорядилась нова влада успадкованими ініціативами в цій сфері? Чого добила на заповідній ниві за 2 роки? Якщо відповідати на це питання двома словами, система, створена за 20 років, майже зруйнована. На заміну ренесансу у заповідній справі настав льодовиковий період.

Під час державних урочистостей до Дня працівника заповідної справи, який цього року вдруге святкувався в Україні, зачитували офіційне вітання президента та прем'єр-міністра. Проте в доповіді про сучасний стан справ не прозвучало жодного слова про досягнення заповідної справи за останній рік.

Проекти Указів президента про створення нових заказників пиляться в Адміністрації президента, залишаючись не підписаними; проте Укази про вилучення заповідних земель під будівництво тим часом підписуються. Виконання Указів про створення національних парків припинено, а члени президентської родини виступають фронт-персонами автоперегонів через територію заповідників.

Льодовиковий період починається

27-го січня 2011 року відбулась прес-конференція громадських екологічних організацій, на якій природоохоронці оприлюднили звернення до президента з приводу неприпустимості скасування Держслужби заповідної справи. Ситуацію в природно-заповідній галузі назвали «Льодовиковим періодом». Відтоді не було жодної реакції на звернення громадськості, а ефект «льодовикового періоду» лише примножився.

Актуальності заповідній справі додав конкурс «7 Природних чудес України». Втім, багато унікальних природних об'єктів, визначених конкурсом, як 100 об'єктів-претендентів на звання «7 природних чудес України», вже давно є об'єктами уваги громадськості. Та, на жаль, це відбувається не тільки через їх виключну природну та естетичну цінність, а ще й тому, що багатьом з цих об'єктів загрожує небезпека знищення вже найближчим часом. Так, небезпека знищення нависла над кожним п'ятим із 100 об'єктів-претендентів та над кожним третім із 21 обраного об'єкту-претенденту. Громадські екологічні організації на прес-конференції навіть запропонували організаторам переорієнтувати конкурс у Всеукраїнську кампанію по порятунку природних чудес України.

Актуально

Відчуваючи тривожні тенденції, ще у 2010 році екологічна громадськість об'єдналась у Всеукраїнську громадську кампанію «Національним паркам бути!». Старт кампанії відбувся на Миколаївщині, звідки вперше пролунали тривожні новини відносно національних парків.

В квітні 2010 стало відомо, що на державному рівні готується перегляд Указів президента України про створення національних парків та заповідників в різних областях країни.

Ініціатива походила прямо з Кабінету Міністрів України, а саме з доповідної записки, написаної п. Тимофєєвим В.Г. до віце-прем'єра Бориса Колеснікова.

З доповідної записки випливає: укази президента про оголошення нових національних парків містять ті чи інші помилки і тому потребують перегляду. Згадані у записці національні парки дивним чином збігаються з переліком тих, за створення яких точилась найбільш запекла боротьба з бізнесовими структурами, можновладцями та забудовниками.

Цікава держава, де чиновники розповідають президентам, які укази треба приймати; за логікою управління, цей чиновник мав би просто підказати, які потрібні зміни чи доповнення до підписаних і оприлюднених документів, а не саботувати їх виконання.

Після розголосу інформації про наявність такої службової записки, Укази скасовувати не стали, проте і виконувати їх все одно ніхто не став. Близько двадцяти національних природних парків України практично два роки залишаються на папері. Практично жоден з новостворених НПП досі не має адміністрації та державного фінансування (а гроші, передбачені на ці цілі в бюджеті попереднім урядом, знайшли інше застосування).

Окремою темою лишаються національні парки, створення яких передбачене Указами Президента у майбутньому. Скільки років мине, перш ніж вони побачать світ?

Так, одними з передбачених Указом №1129/2008, є НПП «Дніпровсько-Тетерівський», що також мав бути створений на основі однойменного мисливського господарства. В підтримку створення цього національного парку також проводились акції та писались листи.

На початку листопада 2009 року голова Державного комітету лісового господарства України Тимошенко М.М. погодив його створення. Однак, не дивлячись на це, керівництво мисливського господарства та перший заступник Державного комітету лісового господарства України Марчук Ю.М. почали відверто саботувати виконання Указу Президента та погодження голови комітету, відмовляючись надавати до Міністерства охорони навколишнього природного середовища України погодження на створення національного парку, через начебто небезпечне радіаційне забруднення даної території.

Однак ця «радіація» не заважає Дніпровсько-Тетерівському ДЛМГ постійно організовувати масштабні полювання та зводити елітні будинки на березі р. Тетерів і в урочищах «Акація» та «Острів». До чого призвів цей саботаж тепер, не приховати. Сучасна його доля фігурує в ЗМІ як відомо, у зовсім іншому контексті.

В інших областях також посилився спротив створенню національних парків. А люди, що постраждали за сприяння створенню національним паркам, як це сталося з кількома головами сільських рад на Херсонщині, досі залишаються під слідством або за ґратами. Статті двох-трьохрічної давності з заголовками типу «За захист земель своєї громади 59-річний сільський голова півроку сидить в СІЗО» досі актуальні. Як склалась доля всіх голів сільрад, науковців і журналістів, що потерпіли утиски і репресії в 2008-2009, за сприяння створенню НПП «Нижньодніпровський», досі не відомо.

Вперше скасовано національний парк

22 липня 2010 року Кременська районна рада Луганської області звернулася до суду з позовом про визнання протиправним та скасування Указу Президента про створення НПП.

20 жовтня 2010 року від Адміністрації президента надійшла заява про визнання позову. І це при тому, що розвиток заповідної справи визнано

Позаминулого року на території закритих мисливських господарств були створені національні природні парки «Залісся», «Білозерський» (Київська область) та «Синьогора» (Івано-Франківська область). Але досі вони існують лише в указах Президента. Більше того, зараз Державне управління справами починає відкрито заявляти про необхідність скасування цих парків. З листів ДУС стає зрозуміло, що вони, будучи прямо підпорядкованою президенту структурою, вважають його Укази «недостатньо обґрунтованими» і тому не планують їх виконувати.

одним із найважливіших державних пріоритетів в текстах Указів президента від 2005 та 2009 років.

До речі, у положенні про АП останній не надано право представляти інтереси президента в суді – це робить Мін'юст.

Також до скасування НПП «Сіверсько-Донецький» долучились на правах третьої особи Державний комітет лісового господарства України та НДІ лісового господарства та агролісомеліорації ім.М.Г.Висоцького. 21 жовтня 2010 року Вищий адміністративний суд України видав постанову, якою визнано незаконність Указу президента України від 11 грудня 2009 року №1040/2009 «Про створення національного природного парку «Сіверсько-Донецький».

Це стало першим в історії України прецедентом скасування судом статусу національного парку. Цей перший, безпрецедентний для України, випадок дуже чітко ілюструє вагу «заповідних» пріоритетів держави для її керівництва. А заодно є індикатором стану судової системи в державі, але це вже тема іншої розмови.

Вперше скасовано заповідник

1 листопада 2010 року, за тиждень після скасування вищезгаданого нацпарку, Міністерство освіти і науки України видає наказ «Про реорганізацію Природного заповідника «Розточчя», яким скасовує адміністрацію заповідника як юридичну особу.

Відповідно до законодавства України, землі заповідника можуть належати лише його адміністрації. Кому вони належать, якщо адміністрація скасована? Аналогічне рішення про скасування адміністрації Канівського природного заповідника, подекуть, прийняв і Київський університет імені Тараса Шевченка, якому підпорядковано заповідник.

Громадські організації («Київський еколого-культурний центр» та «ЕкоПраво-Київ») звернулися до Окружного адміністративного суду міста Києва.

13 січня 2011 року, постановою №2а-18357/10/2670 суд постановив позов задовольнити повністю: визнати протиправним та скасувати наказ Міністерства освіти і науки України «Про реорганізацію Природного заповідника «Розточчя» при Національному лісотехнічному університеті України» від 1 листопада 2010 року №1032.

Що ж відбувається з Канівським природним заповідником, залишається таємницею досі. Автор цієї статті також звертався до керівництва університету із запитом про надання копії наказу від 30 травня 2010, яким начебто скасовано заповідник, проте жодної відповіді не отримав.

Вперше землі ПЗФ вилучені для сторонніх потреб

Наступною несподіванкою в історії вітчизняної справи стало вилучення ділянки Національного ботанічного саду у Києві для потреб добудови Дарницького залізнично-автомобільного мостового переходу через Дніпро.

Президент Віктор Янукович скоротив територію Національного ботанічного саду імені Миколи Гришка в Києві на 0,5 га спеціальним Указом Президента №773 від 25 липня 2011 року.

Ботанічний сад є об'єктом природно-заповідного фонду загальнодержавного значення. Вилучити з нього ділянку можна лише пройшовши спеціальну процедуру, передбачену законом «Про природно-заповідний фонд». Така процедура передбачає наявність наукового обґрунтування, з якого слідує, що територія втратила ту природну цінність, задля якої її заповідали. Але ботанічний сад не втрачав природної цінності, стверджують екологи.

Знищено систему заповідної справи

В ході гучної адміністративної реформи 2010-2011 років, природоохоронній справі України нанесено найважчий удар за всі роки незалежності: після реформи **Україна залишилась без Державної**

служби заповідної справи, яка багато років поспіль опікувалась заповідниками і нацпарками на державному рівні.

Крім того, нове Положення про Мінприроди України, затверджене в ході реформи, більше не передбачає територіальних органів міністерства, що відповідали за природно-заповідний фонд на місцях.

В Мінприроди, які і в інших міністерствах, провели суттєві скорочення і ось тепер за заповідну справу в Україні відповідає невеликий підрозділ. І це при тому, що заповідний статус торкається нині 6% держави, а в майбутньому – 10,4%. Однією з причин цього є зміна тематичної орієнтації самого міністерства, яке до адмінреформи відповідало за «охорону довкілля», а тепер «завідує природними ресурсами». Орієнтований на ресурси орган не зможе зберегти заповідну спадщину України.

Про трагедію в галузі не соромляться відкрито говорити навіть її керівники.

«На сьогодні в Україні більше 7600 територій та об'єктів природно-заповідного фонду і лише окремі їх категорії (національні природні парки, природні та біосферні заповідники, зоологічні парки, окремі регіональні ландшафтні парки, ботанічні сади, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва (не більше 200 об'єктів) мають адміністрації. Більше того, ці адміністрації (установи) підпорядковані різним відомствам (Мінприроди, Міносвіти, Держкомлісгосп, НАН України, НААН України та іншим). Природно-заповідні об'єкти, що не мають власних адміністрацій, формально перебувають під охороною землекористувачів (лісгоспів, сільських рад, райдержадміністрацій тощо), можливості яких щодо забезпечення їх охорони обмежені через відсутність на це коштів та заінтересованості» (Звернення НЕЦУ до Президента України).

Зрозуміло, що в таких умовах не обійтись без державного органу, який би централізовано опікувався всіма цими територіями і реалізував би на них єдину державну політику, ґрунтовану на єдиних державних пріоритетах.

27 січня на прес-конференції, екологи запропонували створити державний орган, який керуватиме заповідними територіями та вестиме плідну роботу щодо створення нових заповідників та нацпарків.

Вони звернулись до президента України і закликали всіх небайдужих українців з проханням, в інтересах екологічної безпеки держави, **прийняти принципове рішення про створення Державного агентства заповідної справи України**, як координуючого центрального органу виконавчої влади, відповідального за розширення мережі територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Проте, реакція на це звернення не з'явилась. На сьогодні однією з основних цілей розвинутих країн світу є збільшення площ природно-заповідного фонду. За Державною програмою формування національної екомережі України на кінець 2015 року природно-заповідний фонд має становити 10,4% від площі країни.

Хто тепер буде подвоювати нині існуючий природно-заповідний фонд України протягом наступних 4 років, реалізуючи Державну програму? На це питання керівництво держави відповіло несподівано – ліквідувавши власне Програму.

Скасовано Програму формування національної екомережі

«Загальнодержавна програма формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» була прийнята у 2000 році. Саме цим документом передбачено створення та розширення заповідних територій в Україні. Тепер же Кабінет Міністрів України планує припинити виконання Програми.

Доручення щодо розроблення законопроекту про припинення її виконання було прописане у постанові Кабміну від 22 червня 2011 №704 «Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових Програм».

«Зазначена програма – одна з небагатьох, яка не потребує значних коштів і яка задовільно виконується, про що свідчать, як дії та

Актуально

документи закордонних партнерів, так і висновки Рахункової палати ВРУ, і має неоціненний в перспективі синергійний ефект, підтримку громадян і міжнародної спільноти. Рішення про припинення виконання цієї інноваційної і дешевої програми, єдиної в Україні в сфері живої природи – це показник рівня Уряду і «професійності» працівників Секретаріату КМУ, які нездатні ні зрозуміти сенсу чинних документів, співзвучних з сучасними світовими, ні оцінити свої дії чи їх наслідки. «Ламати – не будувати». Таке рішення КМУ – це посягання на здоров'я нації, на знищення останніх «островів» природи, руйнування іміджу України, як європейської держави» (З відкритої заяви НЕЦУ).

***

Нинішнє десятиріччя оголошено ООН десятиріччям збереження біорізноманіття, оскільки експерти цієї організації вже офіційно заявили, що через діяльність людини на планеті відбувається глобальне вимирання видів, яке природа не знала з часів вимирання динозаврів.

Заповідні території є скарбницею та генофондом планетарного значення. І кожна нація та держава відповідна перед людством за той природний спадок, який в силу історичних обставин опинився на її території.

Отже, природоохоронцям і всім звичайним екологічно свідомим громадянам, при всіх негативних обставинах та тенденціях, які склалися, не варто опускати руки. Потрібно наполегливо докладати зусиль, адже, як писав класик природоохорони, «ми не можемо поступитись жодного акру, жодного дюйму».

Кожен з нас має демонструвати актуальність питань охорони довкілля настільки, щоб це гріх було не зробити політичним брендом кожному, кому спало на думку поткнутись у політику.

Сподіваюсь, прийде час, коли кожного політичного діяча в Україні будуть оцінювати згідно критерію на скільки він дбає про довкілля, поряд з іншими, також на жаль проблемними досі критеріями, такими як патріотизм, освіченість та знання української мови.

Олексій Василюк, Українська правда. Життя
<http://life.prawda.com.ua/society/2011/10/10/87299/>

Таланти рідного села

Карпатський національний природний парк пишається не тільки унікальними ландшафтами, але й талановитими людьми. Мова йде не лише про визначних діячів культури і мистецтва, а про звичайних людей, які живуть і працюють поруч з нами.

Якщо уважно придивитися, то в кожному можна розгледіти неабиякі здібності до творчості, вміння створювати власними руками і розумом справжні шедеври.

До таких людей належить наша **яремчанка Ганна Круліківська** (також керівник і активна учасниця драматичного колективу «Доряни»). Свою стежку до мистецтва жінка торує давно. Варто лише споглянути її вишивання, яке оздоблює затишну оселю. Веселковим світлом проміняться рушники, гостинно кличуть до столу обруси, ніжно обтікає стан жіноча сорочка. А на стінах – ціла музейна виставка картин, з любов'ю створених працюючими руками: тут і пейзажі, і навіть образ...

Ниточки слухняно лягають на полотно, снують мрії і сподівання талановитої жінки. А їх у неї так багато!

Он поруч – дві дорослі донечки-помічниці, і мама молиться, аби Бог дав їм добру долю, аби чоловік, що завше підтримує у всіх починаннях, був здоровий (сім'я – найголовніше!); щоб встигнути упоратися з квітниками, городами, оновити оселю, а на додачу –

Таланти краю

– завершити виставу, бо душа Ганни нестримно рветься на сцену, де чекають такі ж самі однодумці. Плакати-жалітися на непевний час, малу задрплату, чи обставини? Це не для неї! Таж Бог створив людину для радості, для праці, творчості... І Ганна повертається до улюбленої справи, яка веде у світ дитинства, де все до щему рідне і неповторне. Вона одягає ляльки в національні строї, таких ми не знайдемо ні в магазині, ні на ринку, бо кожна пара винятково індивідуальна, своєрідна.

А почалося незвичайне захоплення з добрих ідей Лідії Волянської, яку звабила з Канади на постійне проживання Дора. Багато з творчої колекції мисткині помандрували подарунками в далекі краї: Михайло і Анничка в гуцульському вбранні тішать око шанувальників карпатської краси в Канаді, Росії, Прибалтиці.

Ганна не продає свої витвори. «Це – частинка мого серця», – усміхаючись, говорить вона. А якщо хтось дуже просить – то подарує. І знову сідає вечорами творити: шиє, мережить, гаптує, вишиває. Ви гадаєте, що все так просто і легко? Майстриня довго і прискіпливо розглядає ляльку перед тим, як придбати її в магазині: чи підходить личко до чільця або капелюха. Зітхає, що в сучасних Барбі не український вираз обличчя. Білявки тут не підходять. Коси під хусткою мусять бути чорні або русьві. Та й фігура здалася б округліша...

Не полишає подив, коли береш до рук малесенькі постоліята, неймовірно крихітні ґердани чи коралі. А ще – прикрашена пір'ячком справжнісінька крисаня, поцяткований черес і тайстра. І кептарик, виготовлений за давніми гуцульськими традиціями.

...Ганна з усмішкою показує свої ляльки і водночас ділиться спогадами і знаннями, почерпнутими не з етнографічних досліджень, а з власного життя.

В її домашній колекції зійшлися пари з центральної України, кубанські козак і козачка, гуцули з Микуличина, молодята з Красної, сучасна Ксеня і Марічка, особливо зворушливо сприймається лялькова сім'я з дітками з Дори.

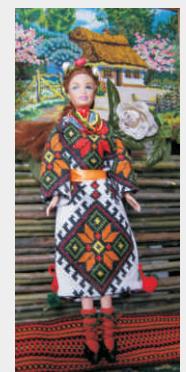
«Це тільки частина моєї роботи, – говорить Ганна – а в задумах – вже багато нових персонажів, які чекають свого народження». Ганна відмінно куховарить, знає сотні народних пісень і коломийок, сама пише вірші і сценарії. А ще – просто мила, щира, привітна жінка і господиня, якій ніколи нудьгувати.

Гідне подиву і глибокої шани унікальне виконавство нашої землячки, яка без зверхності, з увагою і любов'ю, таким незвичайним шляхом направляє нас до рідних витоків, віддаючи належне мудрим і добрим традиціям наших предків.

Любов Косило, КНПП

Таланти краю

Чисте село – здорові люди!

Працівники Ужанського НПП, за підтримки Всесвітнього фонду природи (WWF) розробили проект «Чисте Село». Плацдармом для реалізації задуму стало село Кострино, Великоберезнянського району. Ще з ранньої весни ініційовано збір сміття вздовж річки Уж, де активно проявили себе вчителі та учні Костринської ЗОШ I-III ст.; семінар на базі Костринської сільської ради, де з сільськими депутатами обговорено питання, як вони бачать вихід з даної проблеми. Непоганий ефект мала розроблена спеціальна агітаційна листівка, розповсюджена серед жителів села. Зацікавлення викликав проведений у Костринській ЗОШ I-III ст. конкурс на найкращий малюнок «Чисте село». Приємно вразила активність вчителів та учнів Костринської ЗОШ. Розповсюдженням листівок серед жителів села займалася спеціальна учнівська агітбригада (Василь Лешанич, Антон Мастяк, Станіслава Мушака, Максим Кузнецов).

Іван Кузович

Внесок у моніторинг європейських видів птахів

У перші два дні жовтня 2011 року на території Ужанського НПП проводилася акція «Врятуємо мігруючих птахів!» – міжнародні дні спостережень за птахами. Ініціатором акції стало Українське товариство охорони птахів, що є національним центром EuroBirdwatch в Україні. Учасники акції протягом двох днів спостерігали та реєстрували якомога більше видів птахів. Участь у акції взяли працівники наукового відділу УНПП спільно з к.б.н., старшим науковим співробітником Інституту екології Карпат НАН України, орнітологом А.-Т.Баштою, учні Ставненської та Жорнавської загальноосвітньої школи I-III ступенів, Великоберезнянської гімназії, які у рамках цієї акції провели облік птахів на маршруті «Ужоцький перевал-витік р.Уж». Спостереженнями була охоплена територія національного парку від Великого Березного до села Ужок. Отримані відомості будуть використані для моніторингу європейських видів птахів.

Іван Кузович

Екоосвіта

Дослідження

Гра «Стежками заповідника «Горгани» – подорожуймо разом!

Пізнай свій край

«Лозинських» заохочує закон

Актуально

Громадська організація Національний екологічний центр України (НЕЦУ) направила лист до Верховної Ради з вимогою **змінити статтю Лісового кодексу, якою дозволяється так зване «довгострокове тимчасове користування лісами» (ДТКЛ).**

У листі відзначається, що через запровадження ДТКЛ *«виникла проблема доступу громадян до лісових ділянок та здійснення на них права загального користування лісовими ресурсами... Адже, особи, які отримали лісові ділянки на 50 років ведуть себе як власники: огорожують ділянки парканами, виставляють охорону, не допускають на «свої» території не лише простих людей, але і представників контролюючих органів. Така ситуація порушує екологічні права місцевих жителів».* Формально через ДТКЛ ліси надаються для ведення рекреаційної, туристичної, спортивної та іншої діяльності, а насправді ДТКЛ нерідко використовується як перший корок до «прихватизації» лісу. Нагадаємо, що саме користуючись ДТКЛ колишній нардеп Лозинський отримав понад 26 гектарів у лісах Кіровоградщини.

НЕЦУ пропонує народним депутатам ряд заходів для зменшення конфліктності. Зокрема, внести зміни до Лісового кодексу (обмежити максимальний термін надання лісових ділянок у ДТК до 10 років; заборонити виділення у ДТК особливо захисних лісових ділянок, розташованих на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду; запровадити конкурсну (аукціонну) систему реалізації прав на укладення договорів ДТКЛ; до обов'язків тимчасових лісокористувачів віднести забезпечення вільного та безперешкодного доступу громадян до виділених у ДТК лісових ділянок тощо).

Також екологи вимагають нарешті **розробити Порядок використання корисних властивостей лісів** – документ, який чиновники мали розробити відразу після ухвалення Лісового кодексу (2006 рік)!

А у Кодексі України про адміністративні правопорушення пропонується запровадити адміністративну відповідальність тимчасових лісокористувачів за встановлення будь-яких обмежень чи перешкод щодо вільного доступу громадян у ліси.

При цьому екоактивісти спираються на пропозиції круглого столу, проведеного Програмою ENPI-FLEG та ГО «Бюро екологічних розслідувань» у представництві Світового банку. Основним доповідачем на круглому столі виступив експерт ENPI-FLEG Олег Сторчоус, автор аналітичного дослідження «Аналіз правової регламентації довгострокового тимчасового користування лісами: забезпечення прав громадян на користування лісовими ресурсами, корупційні ризики та попередження порушень лісового законодавства». Повний текст пропозицій та дослідження О. Сторчоуса тут: <http://pryroda.in.ua/lis/lisovyy-kodeks-provokuye-deryban/> «ЕкоПраво-Київ» приєднується до вимог колег та просить усіх небайдужих підтримати вимоги щодо належного врегулювання користування лісами. Повний текст листа до ВР тут: <http://pryroda.in.ua/lis/hromadskist-vymahaye-zmin-lisovoho-kodeksu/>

Також ця норма Лісового кодексу спровокувала низку інших резонансних конфліктів навколо цінних лісових ділянок. Так у Коблевському районі Миколаївської області 2009 року у ДТКЛ було передано лісові ділянки, які є... пляжною зоною Чорного моря. Нові «лісокористувачі» обмежили відпочивальникам доступ на узбережжя, висунули фінансові вимоги керівникам баз відпочинку. У Канівському районі Черкаської області 2010 року на таких же засадах приватні особи одержали лісові ділянки на березі Дніпра. А місцеві жителі втратили доступ до місць традиційного збору грибів, ягід, відпочинку та риболовлі.

З турботою про довкілля

Екоосвіта

На території Яремчанського регіону за підтримки міжнародних екологічних фондів та в тісній співпраці Карпатського НПП, місцевої влади, громадських організацій та громад реалізовується ряд проектів, спрямованих на збереження довкілля та виховання екологічної свідомості. Відрадно, що до цих конкретних природоохоронних заходів долучається і молодь.

Так, на початку жовтня **відбулася екологічна акція з прибирання сміття** на одному з найбільш відвідуваних еколого-пізнавальних маршрутів «Вольєрне господарство – водоспад Дівочі сльози». Організатором заходу виступила громадська організація «Центр соціальних та ділових ініціатив» разом з партнерами: Карпатським національним природним парком, громадською організацією «МАМА-86-Яремче», виконавчим комітетом Яремчанської ради. Акція пройшла в рамках проекту «Співпраця заради збереження довкілля Яремчанщини» та за фінансової підтримки Фонду сприяння демократії Посольства США в Україні.

Але основними учасниками прибирання були учні 7А класу Яремчанської загальноосвітньої школи I-III ступенів №2 під керівництвом шкільних наставників Оксани Сіщук та Василя Артемишин. Діти активно включилися в роботу, що стала підсумком літнього туристичного сезону. Побутове сміття, поламане гілля, непотрібні предмети – це те, що, на жаль, залишається після «відпочинку» горе-туристів. Кожен школяр, прибираючи територію, вніс особисту частку у відновлення краси природи та відчув свою відповідальність за чистоту рідного краю. А солодкі подарунки та пам'ятні футболки підсилили позитивні емоції та задоволення від виконаної праці.

Відділ рекреації КНПП

І виростуть стужицькі дуби в гетьманській столиці

У Чигирині з успіхом пройшов сьомий Всеукраїнський симпозіум народного мистецтва «Суботів-2011». На базі Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» митці прагнули не тільки підвищити професійну майстерність учасників, але й залучити творчу молодь до справи збереження, відродження й популяризації народного мистецтва в Україні.

Участь у симпозіумі-плєнері взяли майстри з різних регіонів України (сmt.Петриківка Дніпропетровської області, міст Запоріжжя, Києва, Полтави, Одеси, Чернігова, регіонів Полтавщини і Харківщини), серед них і наш майстер пензля, заслужений майстер народної творчості України Віктор Динник зі Стужиці. Всі митці представляють різні напрямки народного мистецтва: різьблення по дереву, народна картина, декоративний розпис на папері та склі, кераміка, лозоплетіння, соломоплетіння, кам'яна та дерев'яна скульптура.

—Цього року у Чигирині працювала група відомих професійних майстрів, — сказав Віктор Динник, — які намагаються зберегти українську автентичну культуру. Саме завдяки таким заходам зберігається «Чигирин», адже за попередні шість років він поповнився цікавими творами. Цього прагнули і цьогорічні учасники симпозіуму, доробок яких також поповнив діючі експозиції заповідника...

На закритті симпозіуму в історико-архітектурному комплексі «Резиденція Богдана Хмельницького» відбулася підсумкова виставка виробів, створених протягом двох тижнів активного творення в козацькій столиці. Сонячного суботнього ранку чигиринці та гості міста мали змогу побачити чарівні, майже казкові сюжети картин, справжніх козаків, неповторний петриківський розпис, унікальні вироби з соломки та інші роботи, створені руками майстрів. Учасники Всеукраїнського симпозіуму народного мистецтва «Суботів-2011» були нагороджені подяками та мистецькими альбомами за значний особистий внесок у справу збереження та розвитку традиційної народної творчості. Від імені майстрів подяку організаторам заходу висловив Віктор Динник. Він зауважив, що учасники симпозіуму задоволені тим, що залишають частинку себе цій землі. На завершення учасників свята привітали учасники фольклорного жіночого ансамблю «Козачка».

А ще у Чигирині відбулася хвилююча подія, коли Віктор Динник виконав почесне доручення директора Ужанського національного природного парку Василя Копача і посадив разом з керівниками заповідника «Чигирин» неподалік знаменитого дуба Желізняка біля села Буда три саджанці зі Стужиці.

—І зростатимуть тепер на батьківщині Богдана Хмельницького, — каже В.Динник, — три сини нашого знаменитого на всю державу наймогутнішого «Діда-дуба». Загалом я дуже щасливий, що мені поталанило попрацювати у колективі заслужених та народних майстрів, зробити шість полотен пейзажів Чигирини та околиці, а також його історичних пам'яток та постатей великих українців, конкретніше — Богдана Зіновія Хмельницького. Мене по-особливому вразив Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», що розташований в Холодному Яру — особливому місці, де витає непокірний дух козацької вольниці.

Іван Кузович

Природа і мистецтво

Вітаємо!

5.10.1984 року -
день народження
Природного заповідника
«Розточчя»

Народна творчість

Жовтень

- Жовтень ходить по краю та й виганяє птахів із гаю.
- Жовтень хоч і холодний, але листопад і його переохолодить.
- Жовтень як не з дощем, то зі снігом.
- Не встиг у жовтні роздивитися, як сонце зійшло, а воно вже на заході.
- У жовтні грім – зима без снігу.
- У жовтні на день сім погід: сіє, віє, дме, крутить, мутить, зверху плє, а знизу мете.

Попова О.А. Живлюще джерело. Кращі прислів'я та приказки українського народу. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. - 448с.

Редакція інформаційного вісника

potik.infovisnyk@gmail.com

Проект:

Збереження та сталє
використання природних
ресурсів Українських Карпат

Компонент:

Комунікації та стимулювання
обізнаності у Карпатському
національному природному
парку, Ужанському
національному природному
парку та Природному
заповіднику «Горгани»

Наші контакти

Карпатський національний природний парк

Івано-франківська область
м.Яремче, 78500
вул.В.Стуса, 6
e-mail: cnnp@meta.ua

Природний заповідник «Горгани»

Івано-Франківська область
м.Надвірна, 78400
вул.Комарова, 7
e-mail: gorgany@meta.ua

Ужанський національний природний парк

Закарпатська область
с.м.т.Великий Березний, 89000
вул.Незалежності, 7
e-mail: uzhanskij@gmail.com